

An Roinn Oideachais agus Eolaíochta

Scrúdú na hArdteistiméireachta, 2002

L Aidin - Ardleibhéal

(400 marc)

Dé Céadaoin, 19 Meitheamh – Tráthnóna, 2.00 to 5.00

1. Freagair Roinn A nó Roinn B sa cheist seo:-

[75]

A. Cuir Laidin ar:-

Ag breacadh an lae, sheol an ginearál Rómhánach le seasca long ó Brundisium. D'éirigh stoirm chomh tobann sin gur scanraíodh na coisithe. Rinne na mairnéalaigh gáire. "Tuigeann an ginearál, ar ndóigh, gur meatacháin iad na saighdiúirí seo? Má throideann siad, buafar orthu."

Nuair a bhain siad an Ghréig amach, thaispeáin scabhtaí an áit ar shuigh an namhaid campa. Spreag an ginearál a chuid fear chun go dtroidfidís go cróga. "Ní mór cathair an namhad a scrios."

Nuair a d'fhill na saighdiúirí buacha ar an gcalafort tar éis cath fhíochmhair, bheannaigh na mairnéalaigh dóibh le liú ard. Dúirt siad go raibh siad féin cróga ar muir ach go raibh na saighdiúirí cróga i gcath.

meatachán: ignavus.

an Ghréig: Graecia.

beannaím do: saluto.

NÓ

B. Léigh an sliocht seo a leanas agus freagair, i nGaeilge, na ceisteanna go léir a leanann é:-

(Insíonn Seinice nach buan don chalm ar muir)

Ego, Seneca, solvi mari languido. Erat sine dubio caelum grave sordidis nubibus, sed putavi tam pauca milia a Parthenope usque Puteolos surripi posse. Itaque ut celerius evaderem, protinus per altum mare ad Nesida direxi praecisurus omnes sinus. Cum iam eo processissem ut mea nihil interesset utrum irem an redirem, primum tranquillitas illa, quae me deceperat, periit. Nondum erat tempestas, sed iam erat inclinatio maris ac inde crebrior fluctus. Coepi gubernatorem rogare ut me in aliquo litore exponeret. Dicebat ille litora aspera esse et importuosa nec quidquam se magis in tempestate timere quam terram. Nausea enim segnis haec et sine exitu me torquebat. Institi itaque gubernatori et illum, vellet nollet, coegi petere litus.

solvo: seolaim amach. surripio: sciobaim, goidim. protinus: díreach.

praecisurus: ar intinn rud a scoitheadh. sinus: cuan.

mea nihil interest: is róchuma liom. inclinatio: suaill. creber: tiubh. gubernator: fear stiúrach.

importuosus: gan aon chuan. segnis: mall. insto: brúim.

- (i) Déan cur síos ar an aimsir a bhí ann nuair a sheol Seinice amach. (8)
- (ii) Cad a mheas sé den turas a bhí roimhe amach? (6)
- (iii) Cén fáth ar sheol Seinice *protinus per altum*? Cén rogha eile a bhí aige? (8)
- (iv) Cén chéim den turas a bhí bainte amach nuair a tháinig deireadh leis an gcalm? (8)
- (v) Cad a tharla don fharraige ansin? (8)
- (vi) Cad a d'iarr Seinice ar an bhfear stiúrach a dhéanamh ansin? (6)
- (vii) Cén freagra a bhí ag an bhfear stiúrach? (9)
- (viii) Déan cur síos ar staid Seinice ag an bpointe seo. (6)
- (ix) Cad a rinne Seinice ar deireadh? (8)
- (x) Mháíodh Seinice i gcónaí gur Stóch a bhí ann. Dar leatsa, ar raibh sé á iompar féin mar Stóch sa sliocht seo? Luaigh fáthanna le do fhreagra. (8)

2. Cuir Gaeilge ar **thrí cinn ar bith** de na sleachta **A,B,C, D**. (Tá na sleachta uile sa cheist seo ar cómharc):-
[130]

A.

(Is eagal le Cicearó, gobharnóir Cicilia, go mbeidh cogadh in aghaidh na bPartach ann: cuireann sé an Seanad ar an eolas i dtaobh na réamhchúram atá glactha aige)

Cum ego propter itinerum et navigationum difficultatem serius in meam provinciam venissem, maxime convenire officio meo putavi, parare ea quae ad exercitum et ad rem militarem pertinere. Quae cum ego cura et diligentia fecissem, et litterae mihi cotidie afferrentur de bello quod a Parthis in provincia Syria gereretur, iter mihi faciendum esse per Cappadociam putavi; erat enim magna suspicio, Parthos, si ex Syria egredi atque irrumpere in meam provinciam conarentur, iter per Cappadociam facturos esse. Itaque cum exercitu per Cappadociam iter feci et castra ad Cybistra locavi, ut rex Parthorum sciret non procul a suis finibus exercitum populi Romani esse.

Cicearó

serius: déanach go leor. convenire: ag oiriúint do. pertinere: baineann le, gabhann le.

B.

(Ba chóir go dtosódh an bhliain nua san Earrach agus gach ní úr agus óg)

dic, age, frigoribus quare novus incipit annus,
qui melius per ver incipiendus erat ?
omnia tunc florent, tunc est nova temporis aetas:
et nova de gravido palmite gemma tumet.
et modo formatis operitur frondibus arbor,
prodit et in summum seminis herba solum.
et tepidum volucres concentibus aëra mulcent,
ludit et in pratis luxuriatque pecus.
tum blandi soles, ignotaque prodit hirundo
et luteum celsa sub trabe figit opus.

Óivid

quare: cén fáth? ver: Earrach palmes: gas fínúna. gemma: bachlóg. tumeo: pléascaim.
operio: clúdaím. prodeo: tagaim i láthair. semen (Ginideach = seminis): síol. solum: talamh.
concentus: amhrán. mulceo: meallaim. hirundo: fáinleog.
luteus: déanta as lathach. opus: nead.

C.

(Baineann Servius Tullius amach fábhar an rí agus na banríona de thoradh eachtra neamhchoitianta)

In regia prodigium visu mirabile fuit. Puerο dormienti, cui Servio Tullio fuit nomen, caput arsisse in conspectu multorum ferunt. Plurimo igitur clamore inde ad tantae rei miraculum orto, exciti sunt rex et regina. Cum quidam aquam ad restinguendum ferret, ab regina retentus est; puerum moveri regina vetuit donec sua sponte experrectus esset. Mox somnus et flamma abierunt.

Tum regi regina inquit, "Videsne hunc puerum quem tam humili cultu educamus ? Scire licet hunc puerum regiae afflictae praesidium futurum esse. Proinde omni indulgentia nostra nutriamus."

Inde puer in tanto honore fuit non modo apud regem sed apud patres plebemque ut rege tandem mortuo ipse regnum occupaverit.

Livias

regia: pálás. ardeo: téim trí thine. ferunt: deirtear. restinguo: múchaim. expergiscor: dúisím.
cultus: stíl. scire licet: is léir do chách. nutrio: oilim, tógaim.

D.

(Faigheann Palinurus agus na Traígh tuairteáil ón stoirm: ar deireadh feiceann siad an tír)

...venti volvunt mare magnaue surgunt
aequora; dispersi iactamur gurgite vasto.
excitimur cursu et caecis erramus in undis.
ipse diem noctemque negat discernere caelo
nec meminisse viae media Palinurus in unda.
tres adeo incertos caeca caligine soles
erramus pelago, totidem sine sidere noctes.
quarto terra die primum se attollere tandem
visa, aperire procul montes ac volvere fumum.
vela cadunt, remis insurgimus, haud mora, nautae
annixi torquent spumas.

Veirgil

gurgis: farrage. caecus: dorcha. discerno: aithním. memini (+ Ginideach): is cuimhin liom.
caligo: ceo. totidem: díreach oiread céanna. volvo (líne 9): ruaigim.
fumus: ceo. velum: seol. insurgo: cuirim neart i. annixus: ag déanamh tréaniarrachta.
torqueo: cruthaím.

3. Freagair Roinn A nó Roinn B sa cheist seo:-

[90]

A.

(60)

(i) Cuir Gaeilge ar:-

Tribuni plebis ex auctoritate senatus ad populum tulerunt ut M. Marcello, quo die urbem ovans iniret, imperium esset. Pridie quam urbem iniret, in monte Albano triumphavit; inde ovans multam prae se praedam in urbem intulit: cum simulacro captarum Syracusarum catapultae ballistaeque et alia omnia instrumenta belli lata et pacis diuturnae regiaeque opulentiae ornamenta, argenti aerisque fabrefacti vis, alia supellex pretiosaque vestis et multa nobilia signa, quibus inter primas Graeciae urbes Syracusae ornatae fuerant. Punicae quoque victoriae signum octo ducti elephantum, et non minimum fuere spectaculum cum coronis aureis praecedentes Sosis Syracusanus et Moericus Hispanus, quorum altero duce nocturno Syracusas introitum erat, alter Nasum quodque ibi praesidii erat prodiderat.

Livias

(ii) Freagair trí cinn ar bith de na ceisteanna seo a leanas. (Tá deich marc ag dul do gach ceist acu):-

(30)

- (a) Déan cur síos ar **dhá** chineál gradaim a bheadh oiriúnach le bronnadh ar ghinearál caithréimeach Rómhánach. Scríobh go hachomair i dtaobh phlé an tSeanaid maidir leis an ngradam ba chóir a bhronnadh ar M. Marcellus.
- (b) Scríobh nóta ar **thrí cinn** díobh seo a leanas:-
Sosis; Moericus; *aedes Bellonae*; Vibius Virrius; Fulvius Flaccus.
- (c) Scríobh go hachomair i dtaobh pháirt na Sicile sa Dara Cogadh Púnach.
- (d) Cé chomh cumasach is a bhí na Rómhánaigh ag déileáil le heachtraí an Dara Cogadh Púnach, de réir mar a thuairiscítear sa chuid sin de Leabhar XXVI a bhfuil staidéar déanta agat air?
- (e) “Tá stair Liviais lán de dhrámatach.” Pléigh an ráiteas seo go hachomair.

B.

(i) Cuir Gaeilge ar:-

(60)

inde datum molitur iter. iamque arva tenebant
ultima, quae bello clari secreta frequentant.
hic illi occurrit Tydeus, hic inclutus armis
Parthenopaeus et Adrasti pallentis imago;
hic multum fleti ad superos belloque caduci
Dardanidae, quos ille omnes longo ordine cernens
ingemuit, Glaucumque Medontaque Thersilochumque,
tres Antenoridas, Cererique sacrum Polypheten,
Idaeumque etiam currus, etiam arma tenentem.
circumstant animae dextra laevaue frequentes.
nec vidisse semel satis est; iuvat usque morari
et conferre gradum et veniendi discere causas.
at Danaum proceres Agamemnoniaeque phalanges
ut videre virum fulgentiaque arma per umbras,
ingenti trepidare metu.

Veirgil

(ii) Freagair **trí cinn ar bith** de na ceisteanna seo a leanas. (Tá deich marc ag dul do gach ceist acu):-

(30)

(a) Cé leis ar bhuail Aeinéas díreach roimh an sliocht thuas? Ar phléigh siad lena chéile mar a bheadh súil agat?

(b) Cé leis ar bhuail Aeinéas díreach tar éis an tsleachta thuas? Tabhair cuntas ar an gcomhrá a bhí acu.

(c) Scríobh nóta ar **thrí cinn** díobh seo a leanas:-

Priam; *Cumaea Sibylla*; Palinurus; Phoebus; *ramus aureus*.

(d) “Tá *Aeinéid VI* lán de phictiúir ghlé”. Pléigh é seo go hachomair.

(e) Tabhair cuntas achomair ar thuairisc Veirgil ar réigiúin Háidéis. Cad é do bharúil i dtaobh a thuairimí faoin saol tar éis bháis?

4. (i) Freagair (a) **nó** (b):-

[30]

(a) Míneigh tuiseal *rebus* agus modh *disseruisset* agus *liceret* sa sliocht seo a leanas:-

Ibi cum de rebus ab se gestis disseruisset, questus leniter non suam magis quam militum vicem quod provincia confecta exercitum deportare non licuisset, postulavit ut triumphanti urbem inire liceret.
(10)

(b) Míneigh modh *eripe* agus tuiseal *invicte* agus *malis* sna línte seo a leanas:-

quod te per caeli iucundum lumen et auras,
per genitorem oro, per spes surgentis Iuli,
eripe me his, invicte, malis.
(10)

(ii) Scríobh síos príomhranna na mbriathra seo a leanas:-
incipio, nuntio, ingredior.

(10)

(iii) Ainmnigh meadaracht na líne seo a leanas agus marcáil na cainníochtaí:-
custode rerum Caesare non furor.

(10)

5. Freagair trí cinn de na ceisteanna seo a leanas. Ní mór **ceist amháin** ar a laghad a roghnú as Roinn A agus **ceist amháin** as Roinn B. Is féidir an **tríú ceist** a roghnú as Roinn A nó as Roinn B. (Tá cúig mharc is fiche ag dul do gach ceist acu):- [75]

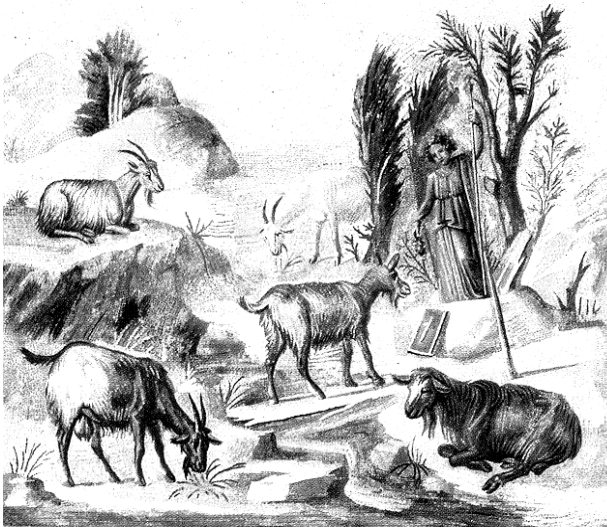
A.

- (i) De réir dráma Ghréagaigh, d'fhiafraigh Ágastas, agus é ar leaba a bháis, "Ar imir mé mo pháirt go maith?" Cén freagra a bheadh tugtha agat air? (Sa fhreagra agat, cloígh le **dhá** ghné de réimeas Ágastais.)
- (ii) Tabhair cuntas ar an réimeas a bhí ag **beirt** de na himpirí seo a leanas agus pléigh an tábhacht a bhain leo:-
Caligula; Titus; Nerva.
- (iii) "Bhí Tríáin ró-uaimhianach sa pholasaí eachtrach a bhí aige." Pléigh an ráiteas seo go hachomair.

B.

- (i) Scríobh go hachomair i dtaobh scríbhinní Catullus nó Horáit.
- (ii) "Is iad na phortráidíocht, an scéalaíocht, agus foinse eolais ar an ngnáthshaol príomhghnéithe dhealbhadóireacht na Róimhe." Pléigh an ráiteas seo go hachomair.
- (iii) Tar éis féachaint ar na Fótagraif **A**, **B** agus **C**, freagair **dhá cheann** ar bith de na ceisteanna seo a leanas:-
- (a) Taispeánann an mhósáic i bhFótagraf **A** radharc socair tíre. Scríobh i dtaobh réimse na n-ábhar sna mósáicí Rómhánacha. Luaigh samplaí áirithe i do fhreagra.
- (b) Ainmnigh an t-ábhar i bhFótagraf **B** agus scríobh nóta gairid air.
- (c) Taispeánann Fótagraf **C** an taobh istigh de bhaisleach Rómhánach agus é atógtha. Scríobh go hachomair i dtaobh chuid de na gnéithe ailtireachta sa bhaisleach san fhótagraf. Cén gnó a bhíodh ar bun i mbaisleach?

A

B

C

